

15. Smahin I. I. Suspil'stvoznavcha kompetentnist' uchniv: ponyattya, zmist, struktura [Social science students competence: concept, content, structure] / I. I. Smahin // Visnyk Zhytomyrs'koho derzhavnoho universytetu im. Ivana Franka. – Zhytomyr, 2014. – Vyp. 4 (76). – S. 39–44.

УДК 378.011.3-051:78]:7.071.2

Т. Д. ПУХАЛЬСЬКИЙ

taraspuhalskiy@gmail.com

асистент,

Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВИХ ДИСЦИПЛІН

Виокремлено та конкретизовано засоби диригентсько-хорових дисциплін, реалізація яких сприяє ефективності професійної підготовки майбутнього вчителя музики. З урахуванням навчальної та виховної складових процесу формування професійної компетентності класифіковано засоби диригентсько-хорових дисциплін: інтеграції знань і вмінь, розвитку організаційно-педагогічних вмінь, розвитку комунікативних вмінь, реалізації індивідуального підходу, розвитку виконавської майстерності, виховного впливу, творчої самореалізації. Встановлено, що ефективне застосування цих засобів у процесі формування професійної компетентності учителів музики можливе за умови організації системи тісних взаємозв'язків диригентсько-хорових дисциплін (хорознавства, хорового диригування, хорового аранжування, хорового класу й практикуму роботи з хором).

Ключові слова: диригентсько-хорові дисципліни, професійна компетентність, учитель музики, професійна підготовка, хорове диригування.

Т. Д. ПУХАЛЬСЬКИЙ

taraspuhalskiy@gmail.com

асистент,

Каменець-Подольський національний університет ім. І. Огієнка

СРЕДСТВА ДИРИЖЕРСКО-ХОРОВИХ ДИСЦИПЛІН В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕСИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧИТЕЛЯ МУЗЫКИ

Выделены и конкретизированы средства дирижерско-хоровых дисциплин, реализация которых способствует эффективности профессиональной подготовки будущего учителя музыки. С учетом учебной и воспитательной составляющих процесса формирования профессиональной компетентности классифицированы средства дирижерско-хоровых дисциплин: интеграции знаний и умений, развития организационно-педагогических умений, развития коммуникативных умений, реализации индивидуального подхода, развития исполнительского мастерства, воспитательного воздействия, творческой самореализации. Установлено, что эффективное применение этих средств в процессе формирования профессиональной компетентности учителей музыки возможно при условии организации системы тесных взаимосвязей дирижерско-хоровых дисциплин (хороведения, хорового дирижирования, хоровой аранжировки, хорового класса и практикума работы с хором).

Ключевые слова: дирижерско-хоровые дисциплины, профессиональная компетентность, учитель музыки, профессиональная подготовка, хоровое дирижирование.

Т. ПУХАЛЬСЬКИЙ

taraspuhalskiy@gmail.com

Assistant,

THE MEANS OF FORMATION OF MUSIC TEACHER PROFESSIONAL COMPETENCE IN THE PROCESS OF LEARNING OF CONDUCTING AND CHORAL DISCIPLINES

The article deals with the means of conducting and choral disciplines, which help the efficiency of training of future music teachers. Taking into consideration training and educational components of formation process of professional competence, the means of conducting and choral disciplines are classified as knowledge and skills integration, the organizational and pedagogical skills development, the communicative skills development, the realization of individual approach, the performing skills development, the educational influence and creative self- efficacy. It was established that the effective implementation of these means in the formation of music teachers' professional competence is possible in close cooperation of choral disciplines (choir disciplines, choral conducting, choral arrangements, choral class and practical work with the choir) is organized.

Keywords: *conducting and choral disciplines, professional competence, music teacher, professional training, choral conducting.*

Практика підготовки майбутніх учителів музики у вищих навчальних закладах (ВНЗ) в контексті реформування вищої освіти в Україні потребує дієвої та ефективної модернізації освітнього процесу, інтеграції інноваційних методик і технологій. Головна мета модернізації освітньої системи – підвищення професійного рівня майбутніх фахівців та прагнення максимально задовольнити суспільні потреби у висококваліфікованих кадрах.

У контексті зазначеного важливим завданням є відродження національного надбання в галузі хорового мистецтва та його активне використання у вихованні молоді. Для реформування музично-педагогічної освіти необхідна зміна освітніх орієнтирів, спрямована на оволодіння майбутніми учителями музики комплексом диригентсько-хорових знань, вмінь і навичок. З одного боку, це забезпечує формування професійної компетентності майбутнього вчителя музики необхідними ресурсами, а з іншого – вимагає відповідного наукового та методичного забезпечення навчального процесу. Тому, розглядаючи диригентсько-хорову підготовку як один із основних напрямів формування професійної компетентності майбутніх учителів музики, ми відзначаємо особливу потребу в розробці ефективних шляхів і методів її формування засобами диригентсько-хорових дисциплін.

Науково-методичною базою диригентської та вокально-хорової підготовки учителів музики на музично-педагогічних факультетах ВНЗ є творча і педагогічна спадщина українських та зарубіжних педагогів-диригентів і майстрів хорової справи. Вагомий внесок у розвиток вітчизняної педагогічної думки в диригентсько-хоровій галузі зробили М. М. Канерштейн, М. Ф. Колесса, М. Д. Леонтович, М. А. Малько, В. П. Матюхин, І. К. Розумний та ін. Започатковані ними ідеї продовжують розвиватися в сучасних дослідженнях Л. А. Бірюкової, І. Г. Коваленко, А. В. Козир, А. М. Растригіної, С. В. Світайло, Т. А. Смирнової, З. В. Софроній, Н. Г. Тарарак, І. О. Цуряк, І. В. Шинтяпіної та інших музикознавців, науковий інтерес яких становлять пошуки шляхів оптимізації підготовки майбутніх учителів музики та підвищення рівня їх професійної діяльності засобами диригентсько-хорових дисциплін.

Проведений нами аналіз спеціальної літератури виявив несистемне використання засобів диригентсько-хорових дисциплін у професійній підготовці вчителя музики, а також відсутність їх чіткої класифікації. Така ситуація зумовила актуальність нашого дослідження.

Мета статті – визначення та конкретизація засобів диригентсько-хорових дисциплін у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів музики.

Формування професійної компетентності учителя музики засобами диригентсько-хорових дисциплін однаково залежить як від навчальної складової, так і від виховної. За твердженням О. Рудницької, навчання і виховання відрізняються одне від одного змістом якостей, які розвиваються у педагогічному процесі: «У процесі навчання переважає розвиток розумових якостей (логічність і гнучкість мислення, пам'ять, допитливість, ерудиція і т. д.), а у процесі виховання – якостей, котрі пов'язані зі сферою почуттів (трудових, моральних, естетичних, художніх, фізичних)» [2, с. 20]. Процес виховання, як і навчання, дослідниця пов'язує із набуттям знань, які є основою людських норм, цінностей тощо. Відтак виховний бік

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ЗАГАЛЬНІЙ СЕРЕДНІЙ ТА ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

процесу формування професійної компетентності є не менш важливим, ніж навчальний, тим паче, що більшість професійних якостей учителя-диригента формуються засобами виховання (музичний смак, художнє мислення, любов до музики, захопленість мистецтвом, творчу активність, ставлення до професійної діяльності й ін.).

Виховний потенціал хорового мистецтва неодноразово висвітлений в дослідженнях багатьох науковців (А. Г. Болгарський, С. С. Горбенко, В. Д. Доронюк, Г. М. Падалка, О. Г. Раввінов, О. Я. Ростовський, Л. І. Серганюк, В. Ф. Черкасов, Л. О. Хлебнікова).

Е сфері професійної підготовки учителів музики диригентсько-хорова діяльність володіє багатограними засобами виховання у них естетичних смаків, духовної культури, гуманності, національної свідомості, патріотизму. В процесі формування професійної компетентності хорове мистецтво як загальнооб'єднавча діяльність здійснює музично-естетичне виховання майбутніх учителів музики засобами багаті тематичної, жанрової та стилістичної палітри навчального матеріалу. Виховання інтересу та любові до хорового мистецтва має вагоме значення у формуванні ціннісних орієнтацій та позитивної мотивації майбутніх вчителів-диригентів на професійну діяльність, що, відповідно, визначає рівень професійних і творчих прагнень, які неодмінно впливають на інтенсивність професійного розвитку.

Проте реальний зміст фахової підготовки учителя музики і в загальнопрофесійному значенні, і у формуванні його окремих ролей – як диригента, хормейстера, виконавця, музикознавця, наставника, художнього керівника, організатора тощо – органічно поєднує навчальні та виховні можливості освіти.

Для формування професійної компетентності майбутніх учителів музики ми виокремили такі засоби диригентсько-хорових дисциплін: інтеграція знань і вмінь; розвиток організаційно-педагогічних вмінь; розвиток комунікативних вмінь; реалізація індивідуального підходу; розвиток виконавської майстерності; виховний вплив; творча самореалізація.

Інтеграція знань, вмінь і навичок широкого кола професійних дисциплін в системі диригентсько-хорової підготовки є головним чинником у формуванні унікального поліаспектного освітнього середовища, якого вимагає специфіка диригентсько-хорової навчальної діяльності майбутніх учителів музики. Інтегративні можливості дисциплін диригентсько-хорового циклу реалізуються через широку систему їх міжпредметних зв'язків як з дисциплінами циклу професійної підготовки, так і з загальними дисциплінами. Досліджуючи міжпредметні зв'язки вокально-хорових дисциплін, Н. Г. Татарак виділяє два напрями їх реалізації: об'єднання декількох дисциплін в єдиний навчальний курс та посилення координації між дисциплінами шляхом корекції навчальних планів [3, с. 9]. Дослідниця висловлює думку, що інтеграція повинна відбуватися між змістовими компонентами, зокрема знанням (хорознавство), та практичними вміннями і навичками (диригування, вокал, хор тощо).

На нашу думку, кожна дисципліна з циклу диригентсько-хорової підготовки інтегративна (наприклад, хорознавство включає історію хорового мистецтва, аналіз хорових творів; хоровий клас – практикум роботи з хором, методику роботи з хором; хорове диригування – гру хорових партитур, хорове сольфеджіо), тому об'єднання навчальних курсів може призвести до ускладнення навчального процесу, поверхневого вивчення навчального матеріалу та недостатньої уваги до засвоєння і вироблення професійно важливих диригентсько-хорових вмінь і навичок. Серед комплексу диригентсько-хорових дисциплін є одна, яка інтегрує більшу частину змісту диригентсько-хорової підготовки та має тісні міжпредметні зв'язки з музично-теоретичними дисциплінами: хорове диригування, яке, крім дисциплін диригентсько-хорового та музично-теоретичного циклів, включає інтеграцію вмінь з постановки голосу та музичного інструмента. Все це робить заняття з хорового диригування специфічним та одним з найбільш складних у диригентсько-хоровій підготовці учителя музики.

Підтверджують нашу думку дослідження А. М. Растригіної, котра надає особливого значення хоровому диригуванню у професійній підготовці учителів музики та висловлює думку, що оволодіння ним неможливе без комплексу міжпредметних зв'язків [2, с. 4]. Тому інтеграцію диригентсько-хорових дисциплін між собою та з іншими дисциплінами ми розглядаємо як засіб утворення системи триваючих процесів реалізації міжпредметних зв'язків, де професійні знання, вміння, навички і досвід вдосконалюються шляхом актуалізації, доповнення, оновлення, закріплення та переосмислення.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ЗАГАЛЬНІЙ СЕРЕДНІЙ ТА ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Вагомими можливостями диригентсько-хорової підготовки є також інтеграція знань з психолого-педагогічного циклу в практичну роботу з хором. Весь комплекс професійних ресурсів стосовно професійної компетентності учителя музики з точки зору педагогічної діяльності можна реалізувати на хоровому класі в практикумі роботи з хором, відтворюючи ситуації з практичної роботи з шкільним хоровим колективом та моделюючи педагогічні умови диригентсько-хорової діяльності в загальноосвітній школі (ЗОШ).

Глибокі міжпредметні зв'язки диригентсько-хорових дисциплін виявляються через залежність успішності в їх вивченні від рівня знань і вмінь з інших навчальних предметів. Міжпредметні зв'язки навчальних дисциплін циклу професійної підготовки з диригентсько-хоровими відображено у схемі 1.

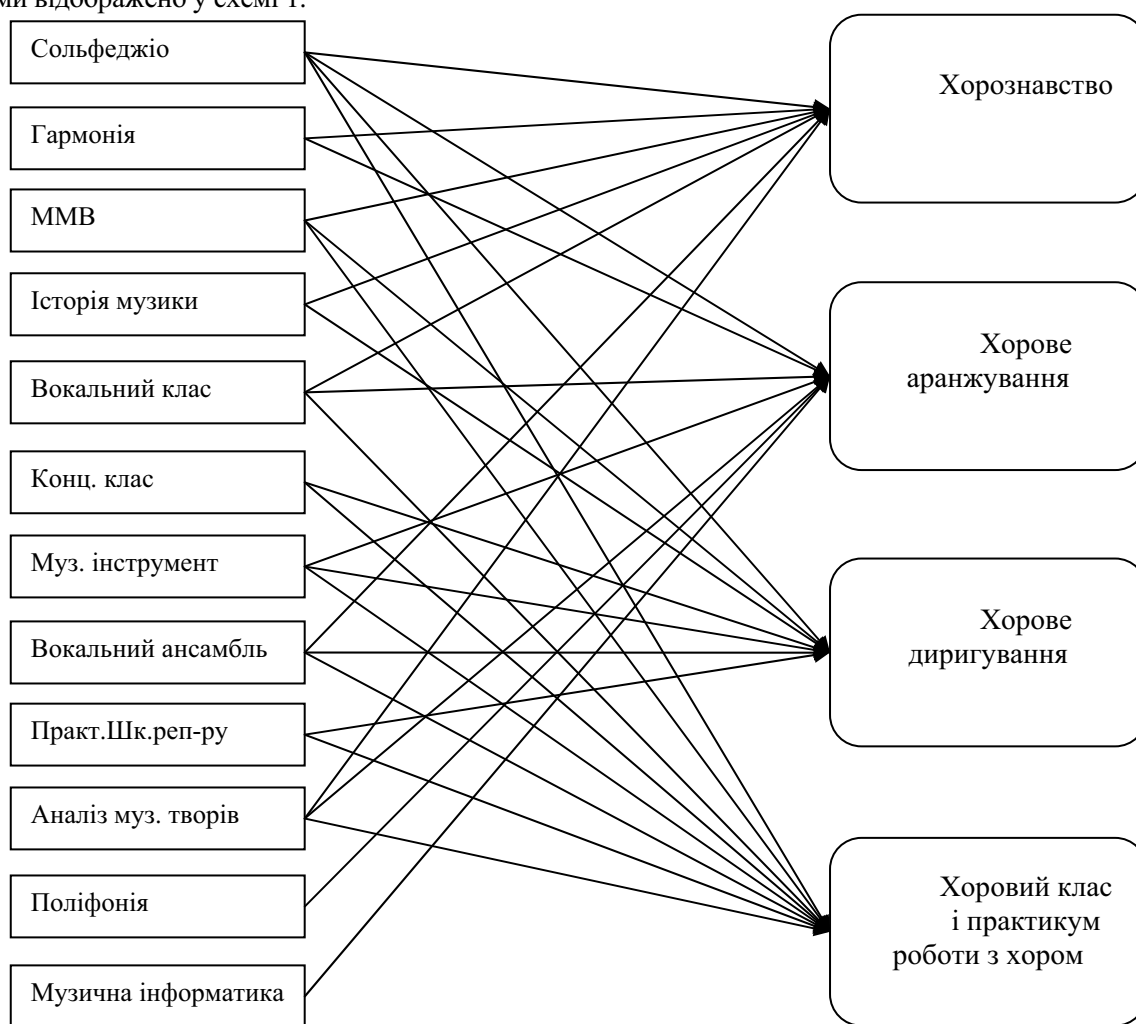

Схема 1. Міжпредметні зв'язки у вивченні диригентсько-хорових дисциплін.

Ця схема має умовний характер, адже в комплексі диригентсько-хорових дисциплін реалізуються знання і вміння з набагато більшого спектра дисциплін. Так, інтеграція знань з психолого-педагогічних дисциплін у диригентську практику робить великий внесок у розвиток комунікативної компетентності (у становленні його стосунків з хоровим колективом, досягненні сприятливого емоційного клімату, реалізації «суб'єкт – об'єктної» та «суб'єкт – суб'єктної» взаємодії між диригентом та хоровим колективом, організаційної взаємодії тощо), дидактичної компетентності (в ефективній організації навчально-виховного процесу, якісному доборі і використанні методів педагогічного впливу, форм реалізації освітньої мети хорової діяльності), психологічної компетентності (у зваженій професійній діяльності на основі знання

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ЗАГАЛЬНІЙ СЕРЕДНІЙ ТА ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

психології школярів, їх особливостей, виборі тактик репетиційної роботи тощо) та інших складових професійної компетентності учителя музики з педагогічної точки зору.

Використання знань і вмінь з дисциплін музично-естетичного циклу в диригентсько-хоровій діяльності віддзеркалюються у методичній підготовленості до навчання і виховання засобами хорового мистецтва, обізнаності у сфері розвитку музичних здібностей, методиці естетичного виховання за допомогою ретельного підібраного навчального матеріалу та хорового репертуару, реалізації класичних та інноваційних підходів до організації вокально-хорової діяльності тощо.

На інтегративний характер диригентської та хорової діяльності загалом вказує проведений нами аналіз навчально-методичного забезпечення дисциплін диригентсько-хорового циклу, що дав змогу виокремити суміжні позиції у визначенні мети та деяку тотожність у визначених завданнях цих навчальних курсів. Серед таких завдань можна виділити: формування комплексу знань, вмінь і навичок диригентсько-хорової діяльності; актуалізацію та вдосконалення інтегрованих загальнопрофесійних компетенцій; набуття спеціальних фахових диригентсько-хорових компетенцій, розвиток здібностей учителя музики (педагогічних, музичних і творчих); формування комплексу професійно важливих особистісних якостей; формування та збагачення досвіду диригентсько-хорової діяльності; виховання творчої особистості учителя музики; розвиток мотиваційної сфери щодо професійного самовдосконалення. Зважаючи на цей факт, організація навчального процесу на музично-педагогічних факультетах ВНЗ вимагає комплексного підходу та створення системи взаємодії диригентсько-хорових дисциплін у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів музики. Тому вважаємо, що інтеграція знань і вмінь широкого кола навчальних предметів у циклі диригентсько-хорових дисциплін є одним із найважливіших засобів формування професійної компетентності майбутніх учителів музики.

До засобів розвитку організаційно-педагогічних умінь майбутніх учителів музики в процесі диригентсько-хорової підготовки зараховуємо можливість постановки та вирішення завдань організаційного характеру на заняттях з хорознавства і хорового диригування та моделювання педагогічних ситуацій на заняттях з хорового класу й практикуму роботи з хором, а також на педагогічній практиці студентів в ЗОШ під час виконання завдань, пов'язаних із організацією вокально-хорової діяльності школярів. Диригентсько-хорові дисципліни разом з практикою в ЗОШ втілюють не тільки мету формування управлінської складової професійної компетентності майбутніх учителів музики, а й збагачують практичний досвід диригентської діяльності (у ВНЗ – з дорослими колективами, в ЗОШ – з дитячими) у вирішенні організаційних питань хорової творчості і питань керівництва музично-естетичним розвитком засобами хорового мистецтва.

Наступну групу засобів диригентсько-хорових дисциплін становить комплекс дидактичних можливостей з розвитку комунікативних вмінь і навичок майбутніх вчителів музики як складової їх професійної компетентності. Практична робота з хором, з одного боку, передбачає формування та поглиблення досвіду педагогічного спілкування з хоровим колективом (вербального та невербального), з іншого – вдосконалює музично-диригентську мову, яка втілюється за допомогою специфічних диригентських жестів (мануальної техніки диригування), емоційного та вольового впливу на хоровий колектив. Встановлення емоційного контакту між диригентом та хором є головною умовою їх органічного злиття в одне ціле, що є запорукою успішного хорового виконання. Іншою складовою цього процесу є формування у майбутнього вчителя музики емпатії, яка має вагоме значення в його професійній діяльності (диригентській та педагогічній). Отже, враховуючи, що в діяльності учителя-диригента педагогічне спілкування нерозривно пов'язане із диригентською та музичною мовою, об'єктивним буде твердження, що їх ефективний розвиток буде забезпечений саме засобами диригентсько-хорових дисциплін в безпосередній хормейстерській практиці.

Найбільш ефективним методом розвитку професійних здібностей та якостей є широкі можливості використання індивідуального підходу у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін.

Змістовими формами організації навчання у вказаному процесі є лекційні, практичні, лабораторні заняття та самостійна робота. Лекції передбачені в курсах хорознавства та хорового аранжування для формування теоретичних основ диригентсько-хорової діяльності.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ЗАГАЛЬНІЙ СЕРЕДНІЙ ТА ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Лабораторні заняття передбачені лише в курсі хорового аранжування та покликані формувати творчу активність майбутніх учителів музики під час виконання творчих завдань і творчого експерименту у виборі прийомів і методів роботи з нотним матеріалом. Найбільша частка навчального навантаження, відведеного на цикл диригентсько-хорових дисциплін, припадає на практичні заняття (індивідуальні у викладанні хорового диригування; групові – для інших дисциплін). Групові практичні заняття в диригентсько-хоровому циклі, крім практичного застосування знань і відпрацювання вмій і навичок, є особливою формою колективної творчості та сприяють комплексному розвитку особистості учителя музики.

Індивідуальний підхід повною мірою реалізується на індивідуальних заняттях з диригування у системі «викладач – студент». Він спрямований на розвиток здібностей (педагогічних, музичних, творчих), професійно важливих особистісних якостей та на формування мотиваційної сфери студента як рушійної сили професійного вдосконалення. Ці заняття не мають і не повинні мати суто теоретичного чи практичного характеру. Кожне заняття з хорового диригування включає і теорію, і практику, і методіку, і творчість. Увесь комплекс інтегрованих знань, вмій і навичок, актуалізованих з інших дисциплін чи здобутих безпосередньо на занятті з диригування, одразу перевіряються та закріплюються на практиці.

Індивідуальна форма навчання в поєднанні з самостійною роботою, передбаченою у вивченні хорового диригування, дає широкі можливості корегувати нерівномірну диригентську підготовку студентів шляхом побудови викладачем індивідуальної стратегії професійного розвитку для кожного студента та підбору індивідуально вірних методів формування його диригентської майстерності, корекції недостатньо розвинених професійних характеристик і використання оптимальних методик їх вдосконалення.

Індивідуальний підхід у вивченні диригентсько-хорових дисциплін може реалізовуватись не тільки на заняттях з хорового диригування. Хорознавство, хорове аранжування та хоровий клас (а також практикум роботи з хором) теж несуть у собі потенціал реалізації індивідуального підходу стосовно особистісно-орієнтованого підбору навчального матеріалу, його відповідності можливостям і особистісним особливостям кожного окремого студента, у визначенні індивідуальних завдань для роботи з хором колективом, виконання творчих завдань тощо. Основною умовою ефективною результативною фаховою підготовки вчителя музики, а відтак і умовою формування його професійної компетентності, є створення необхідних умов для особистісного розвитку майбутнього фахівця

Реалізація цієї умови полягає в організації комплексної системи взаємодії диригентсько-хорових дисциплін в інтегрованому процесі професійної підготовки учителя музики. Такими інтегральними характеристиками, на нашу думку, володіє практика диригентсько-хорової діяльності, що, як система, може органічно втілюватись у концертно-виконавській діяльності. Проходячи кожен її етап, студенти практично реалізують свої знання з усіх диригентсько-хорових дисциплін. Тому участь у вокально-хорових колективах ми розглядаємо як особливу форму організації процесу професійної підготовки майбутніх учителів музики.

Диригентсько-хорові дисципліни є також важливими підвалинами формування виконавської компетентності як однієї з основних складових професійної компетентності учителя музики. Диригентсько-хорова підготовка передбачає формування і розвиток диригентського виконавства, а також поглиблює та вдосконалює виконавські можливості майбутніх учителів музики у вокальному та інструментальному виконавстві через спів хорових партій, гру хорових партитур, концертмейстерську практику в хоровому класі та заняттях з диригування, інтерпретаційну діяльність, через вокальний чи інструментальний супровід творчого процесу хорового аранжування тощо. Також важливим засобом розвитку виконавської майстерності є участь у вокально-хорових колективах.

Досвід концертно-виконавської діяльності віддзеркалює особливий бік професійної компетентності майбутніх учителів музики, його збагачення є важливим завданням циклу диригентсько-хорових дисциплін, реалізація якого відбувається з врахуванням не тільки диригентського виконавства, а й вокального, інструментального та комплексних їх поєднань у концертній діяльності. Отже, в комплексі диригентсько-хорових дисциплін є можливість, радше необхідність задіяти та вдосконалити усі три складові виконавської діяльності учителів музики: диригентську, вокальну та інструментальну.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ЗАГАЛЬНІЙ СЕРЕДНІЙ ТА ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Щодо створення умов творчої самореалізації майбутніх учителів музики, то головними орієнтирами на заняттях з хорознавства, хорового аранжування, хорового диригування та хорового класу є виховання творчої особистості студентів, оскільки диригентсько-хорові дисципліни охоплюють широкі можливості для досягнення цієї мети. За їх допомогою розвиток творчої складової професійної компетентності учителів музики здійснюється за педагогічним, музичним та дослідницьким напрямками.

Вказані три компоненти творчості майбутнього вчителя-диригента нерозривно пов'язані між собою та присутні в змісті кожної з дисциплін диригентсько-хорового циклу та в професійній діяльності учителів музики загалом. Тому, володіючи унікальним потенціалом ресурсів для формування творчої особистості учителів музики, диригентсько-хорові дисципліни за допомогою різних форм творчої діяльності (індивідуальних, колективних, контрольованих, самостійних тощо), створення творчої атмосфери у початковій діяльності, особистісно орієнтованих технологій розвивають творчу індивідуальність та стійку потребу у реалізації майбутнім учителем музики свого творчого потенціалу.

Отже, визначені нами засоби диригентсько-хорових дисциплін відображають весь спектр їх можливостей у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів музики, ефективно використання яких можливе за умови тісної взаємодії між такими навчальними курсами, як «Хорознавство», «Хорове диригування», «Хорове аранжування» та «Хоровий клас». Характерною особливістю означених засобів є абсолютна відповідність кожній із дисциплін диригентсько-хорового циклу як в опосередкованому, так і в комплексному застосуванні в професійній підготовці майбутніх учителів музики. Найбільш ефективно використати ці засоби для формування професійної компетентності учителів музики можна в умовах організованої системи тісних взаємозв'язків диригентсько-хорових дисциплін.

У перспективі наших досліджень вбачаємо розробку комплексу навчально-методичних заходів організації такої системи для результативного застосування засобів диригентсько-хорових дисциплін у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів музики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Растрюгіна А. М. Формування фахових компетенцій у класі хорового диригування як основа професіоналізму майбутнього педагога-музиканта // Хорове мистецтво України та його подвижники / А. М. Растрюгіна // Матеріали другої Міжнародної науково-практичної конференції / Ред.-упор. П. Гушоватий, З. Гнатів. – Дрогобич: ДДПУ ім. І. Франка, 2012. – С. 3–8.
2. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посібник / О. П. Рудницька. – К., 2002. – 269 с.
3. Татарак Н. Г. Міжпредметні зв'язки вокально-хорових дисциплін у фаховій підготовці майбутнього вчителя музики: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Н. Г. Татарак. – Харків, 2008. – 23 с.

REFERENCES

1. Rastryhina A. M. Formuvannya fakhovykh kompetentsiy u klasi khorovoho dyryhuvannya yak osnova profesionalizmu maybutn'oho pedahoha-muzykanta [Formation of professional competence in choral conducting class as the basis of future teacher professional musician]. – Drohobych: DDPU im. I. Franka, 2012. – P. 3–8.
2. Rudnyts'ka O. P. Pedahohika: zahal'na ta mystets'ka [Pedagogy: general and artistic]. – K., 2002. – 269 p.
3. Tatarak N. H. Mizhpredmetni zv'yazky vokal'no-khorovykh dystsyplin u fakhoviy pidhotovtsi maybutn'oho vchytelya muzyky [Intersubject ties vocal and choral disciplines in the professional training of future teachers of music]. – Kharkiv, 2008. – 23 p.

УДК 387.1-057.86:808.5

А. В. КАНИБОЛОЦЬКА

kanibolotska_lyuba@ukr.net

аспірант,

Національний університет біоресурсів і природокористування України